

FACTSHEET

Verloskundigen en infectieziektepreventie

INLEIDING

Het merendeel van de zwangere vrouwen brengt tijdens de zwangerschap meerdere bezoeken aan de verloskundige. Daarom is de verloskundige de aangewezen persoon om eventuele risicofactoren op het gebied van infectieziekten te signaleren. Het is dus belangrijk dat verloskundigen voldoende kennis hebben over transmissie, risicofactoren, het effect op de zwangerschap, de symptomen, en preventieve maatregelen om besmetting te voorkomen. Uit eerder onderzoek is gebleken dat verloskundigen in het algemeen niet genoeg kennis hebben over infectieziekten¹. Of ze hebben voldoende kennis, maar dragen deze niet goed over op zwangeren tijdens het spreekuur. Om dit op een effectieve manier te verbeteren, is er in dit vervolgonderzoek eerst *geïnterviewd waar de behoeften liggen van verloskundigen op het gebied van infectieziektekennis en -preventie tijdens en na de zwangerschap*.

METHODE

Dit onderzoek bestaat uit 2 onderdelen. Het eerste onderdeel bestaat uit een inventarisatie van het studieaanbod over infectieziektebestrijding specifiek voor verloskundigen en het tweede uit diepte-interviews met verloskundigen in de regio IJsselland en Noordoost Gelderland.

Verder is er gekeken naar het aantal vragen over zwangerschapsgerelateerde infectieziekten die binnen zijn gekomen in de periode van januari 2016 tot juni 2016.

Studieaanbod

Voor dit onderdeel zijn de websites van drie verschillende academies voor verloskunde bekeken. Er is een verzoek om verdere informatie gedaan bij alle academies; van twee hiervan is een gedetailleerd antwoord gekomen. De academies van Groningen en Amsterdam hebben een gelijkwaardig curriculum, die zijn daarom gezamenlijk benaderd.

Daarnaast is er contact geweest met de KNOV; die verwezen naar een website waar alle bij- en nascholing voor verloskundigen te vinden is. Bij de KNOV wordt geen gebrek aan kennis over infectieziekten gesignaleerd. In 2015 hebben zij ongeveer 15 inhoudelijke vragen over het onderwerp gekregen.

¹ Pereboom, M.T.R, Mannien, J., van Almkerk, K.D.J. ea, What information do Dutch midwives give clients about toxoplasmosis, listeriosis and cytomegalovirus prevention? An exploratory study of videotaped consultations. *Patient Education and Counseling* 2014; 96(29-35)

Diepte-interviews

- o Er zijn in de periode november 2015-april 2016 6 diepte-interviews uitgevoerd met verloskundigen in de regio Oost.

Met behulp van een semigestructureerde vragenlijst zijn de volgende onderwerpen uitgevraagd: bijscholing, samenstelling praktijk (professionals en cliënten), informatievoorziening aan zwangeren, beschikbare informatie over infectieziektepreventie, contact en overleg met andere professionals (waaronder de GGD), behoeften van verloskundigen.

RESULTATEN

Studieaanbod voor verloskundigen

In de eerste jaren van de opleiding is veel theoretisch onderwijs, en hierbij wordt ook onderwijs over infectieziekten aangeboden. In het onderwijs komen zowel de theoretische achtergrond als de praktijk in de vorm van casuïstiek naar voren. Van alle infecties wordt onder meer besproken wat de overdracht is, het klinisch beeld, risico's en beleid. Er is veel aandacht voor ziekten als toxoplasmose, rubella en listeriose, maar ook voor seksueel overdraagbare aandoeningen. Het RIVM is bij alle academies duidelijk erkend en aangewezen als bron.

Zo heeft één van de academies voor verloskunde een specifiek college, waarbij studenten voor een aantal aandoeningen moeten aangeven wat de risico's zijn voor de ongeboren vrucht, wat er in de zwangerschap moet gebeuren en welke adviezen er zijn om de aandoening te voorkomen. Ook wordt hierin de meldingsplicht genoemd. Het RIVM is een belangrijke bron van informatie voor dit college. De rol van de GGD is aan de hand van de aangeleverde materie niet terug te vinden. Het kan een tip zijn om de rol van de GGD duidelijker te maken, zodat GGD en verloskundige overlegpartners kunnen worden.

Bij- en nascholing infectieziekten

Er is weinig tot geen aanbod tot nascholing over infectieziekten. Er wordt gewezen op de PSIE nascholing van het RIVM, maar die gaat op infectieziektegebied met name over de screening op hepatitis B en HIV. Onlangs was er een bijscholing over Zika virus, georganiseerd door het Erasmus ziekenhuis. RIVM en GGD waren niet betrokken bij de organisatie hiervan.

Via de volgende link is informatie te vinden over aangeboden bij- en nascholing:

<https://www.pe-online.org/public/index.aspx?pid=222>

Verloskundigen en infectieziektepreventie

Werk/Opleiding/bijscholing

Vrijwel alle verloskundigen hebben een of meerdere bijscholing(en) gevolgd na het afronden van de opleiding tot verloskundige. Meestal zijn dit bijscholing(en) zoals echoscopie en conversietechnieken.

De samenstelling van de praktijk

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de kennis en behoeften in het veld, hebben de interviews plaatsgevonden in verschillende type praktijken. Er is daarom veel verschil in de samenstelling van de praktijken. De ene verloskundige werkt zelfstandig en heeft geen directe collega's. Andere verloskundigen werken in een groepspraktijk, waar ook meerdere assistenten werkzaam zijn.

De verloskundigen die geïnterviewd zijn, komen uit verschillende gebieden. Er zijn verloskundigen geïnterviewd die werkzaam zijn in plattelandsgemeenten, maar ook in stedelijke gebieden. Hierdoor is het cliëntenbestand ook divers; allochtonen, autochtonen, mensen met antroposofisch gedachtegoed en mensen met een religieuze achtergrond. Door alle respondenten is aangegeven dat ze vrijwel geen zwangere vluchtelingen in het bestand hebben staan, maar dat ze wel verwachten dat dit kan toenemen gezien de internationale ontwikkelingen.

Informatievoorziening tijdens consult

Alle verloskundige geven aan informatie over infectieziekten te geven tijdens het eerste consult. Dit gaat met name over toxoplasmose en listeriose. Eén verloskundige geeft aan ook adviezen te geven aangaande CMV tijdens het eerste consult. Soms wordt er ingegaan op de infectieziekten die op dat moment actueel zijn.

‘Niet roken, geen alcohol en vermijden van stress zijn de belangrijkste thema’s tijdens het eerste consult. Maar daarna volgen toch wel de infectieziekten’

Beschikbare informatie infectieziekten en zwangerschap

De verloskundigen geven bijna allemaal aan dat ze vrijwel nooit contact opnemen met de GGD als ze een vraag hebben over een infectieziekte. Wel zoeken ze op de site van het RIVM of via Google. De website zwangerschap en infectieziekten van het RIVM wordt door sommigen bekeken, maar wordt niet doorgegeven aan de zwangeren.

Regelmatig hebben de verloskundigen contact met de gynaecoloog of microbioloog, ook als het gaat over infectieziekten. Bijvoorbeeld als een zwangere zegt dat ze vroeger geen waterpokken heeft gehad, maar onlangs wel in contact is geweest met iemand met waterpokken. De verloskundige belt dan met de microbioloog voor advies. De GGD wordt in vrijwel alle gevallen niet gebeld met dergelijke vragen.

‘Bij lastige dingen over infectieziekten, bel ik toch als eerste de gynaecoloog of de microbioloog als het gaat om serologie’

Advies van verloskundigen

Het door verloskundigen gegeven advies voor serologisch onderzoek naar antistofniveaus wisselt per praktijk. Er wordt eerst contact opgenomen met de microbioloog, maar daarna wordt een zwangere vaak wel getest op antistoffen, ongeacht of hier beleid op ingezet kan worden.

‘Een zwangere gaf aan geen waterpokken gehad te hebben, dan testen wij toch voor de zekerheid maar op antistoffen.’

In het geval van rubella gaf een praktijk aan dat zwangeren bij een lage titer alsnog gevaccineerd worden. Ditzelfde advies wordt door de opleiding ook gegeven aan verloskundestudenten met een lage titer, ongeacht de vaccinatiestatus.

Behoeftes van verloskundigen

Verloskundigen geven aan een directe verbinding te willen hebben met een organisatie die antwoord kan geven op hun vragen over infectieziekten tijdens de zwangerschap. Dat dit ook de GGD in de regio kan zijn, is voor velen niet bekend.

‘Als ik een zwangere tijdens een consult voor me heb zitten met een vraag, wil ik meteen ergens een antwoord kunnen halen. Dus als ik dan bel en ik krijg een antwoordapparaat dan heb ik er niks aan’.

Een aantal verloskundigen heeft aangegeven behoefte te hebben aan een fysieke kaart met daarop de meest voorkomende infectieziekten mét bijbehorende adviezen. En daarnaast een lekensite waar ze zwangeren naar toe kunnen verwijzen.

Vragen van zwangeren over infectieziekten

Zwangeren hebben vooral vragen over infectieziekten als ze er mee in aanraking komen. Als er in hun omgeving een infectieziekte heerst of ze hebben iets opgevangen via de media, dan krijgen de verloskundigen vragen. Ze krijgen niet standaard al vragen tijdens het eerste consult.

De GGD krijgt ook vragen van zwangeren over preventie van infectieziekten. Deze vragen nemen toe als er een infectieziekte rondgaat of veel in het nieuws is. In de afgelopen vijf maanden zijn er ruim vijftig vragen bij de GGD binnengekomen omtrent het Zikavirus. Het merendeel was zwangerschapsgerelateerd. Verder zijn er nog zes telefoontjes binnengekomen van zwangeren over een andere infectieziekte.

CONCLUSIE

Algemeen

Verloskundigen hebben behoefte aan een toegankelijke samenwerkingspartner die hen direct advies kan geven over infectieziekten tijdens de zwangerschap. De verloskundigen zijn van mening dat ze zelf niet alles hoeven te weten over infectieziekten, maar dat ze wel moeten weten bij wie ze het beste terecht kunnen met hun vraag. Verder hebben ze behoefte aan een duidelijk overzicht van alle relevante infectieziekten die tijdens de zwangerschap een extra risico kunnen zijn, dat ze zo nodig kunnen bespreken met de zwangeren tijdens het consult.

De GGD is bij veel verloskundigen onbekend als samenwerkingspartner. Bij vragen van zwangeren wordt de GGD dan ook niet benaderd. Voor advies over wel of niet laten testen op antistoffen voor een bepaalde infectieziekte wordt veel overlegd met de gynaecoloog en de microbioloog. Verloskundigen geven aan niet te weten waarom en hoe ze de GGD zouden kunnen benaderen. Zwangeren weten de GGD daarentegen wel te vinden, zeker ten tijde van een epidemie. Er zijn bijvoorbeeld veel vragen binnengekomen over het Zikavirus de afgelopen maanden.

Wat betreft het beleid aangaande serologisch onderzoek naar antistofniveaus is er verschil tussen de praktijken die hebben deelgenomen aan dit onderzoek. Soms bestaat er ook een discrepantie tussen de informatie gegeven door de opleiding en het RIVM. Verder is de beschikbare informatie over infectieziekten op verschillende plekken op het internet te vinden. Het zou duidelijk, efficiënter en effectiever zijn als er een eenduidige heldere richtlijn is over infectieziekten en -preventie bij zwangeren.

Bij de afdeling infectieziektebestrijding komen vooral vragen van (zwangere) vrouwen en in beperkte mate van verloskundigen als van verloskundigen. Het aantal vragen is sterk afhankelijk van de actualiteiten en nieuwe ontwikkelingen. In tijde van een (dreigende) epidemie komen er meer vragen vanuit de samenleving.

AANBEVELINGEN

Kaart met relevante infectieziekten voor verloskundigen

Uit de interviews kwam regelmatig naar voren dat verloskundigen een (sterk verouderd) overzicht met relevante infectieziekten gebruiken tijdens de consulten. Zo'n dergelijke kaart wordt door de verloskundigen als zeer bruikbaar ervaren. Het is dan ook aan te bevelen om een fysieke kaart te ontwikkelen met alle recente informatie over infectieziekten die tijdens de zwangerschap een extra risico hebben.

Bijscholing aan verloskundigen op het gebied van infectieziektepreventie

Het is aan te bevelen om op landelijk niveau aan te sluiten bij na- en bijscholingen die relevant zijn (bijv. over Zikavirus), maar ook als GGD zelf bijscholingen initiëren kan een optie zijn.

Website voor zwangeren over zwangerschap en infectieziekten op B1 niveau

Er is op internet op diverse sites veel informatie te vinden over infectieziekten preventie en bestrijding. Door verloskundigen wordt de site van het RIVM het meest geraadpleegd voor informatie over infectieziekten. Maar deze site is niet altijd even geschikt voor de zwangeren zelf. De brochure 'zwangerschap en infectieziekten' is volgens verloskundigen ook niet op het niveau van alle zwangeren geschreven.

Zichtbaarheid GGD vergroten

De GGD is voor de verloskundigen geen zichtbare samenwerkingspartner blijkt uit alle interviews. Het is belangrijk om de rol van de GGD te verduidelijken en de meldplicht onder de aandacht brengen, in zowel de opleiding als bij werkzame verloskundigen(praktijken). Verder wordt de zichtbaarheid van de GGD ook vergroot door bovenstaande aanbevelingen uit te voeren.